Dersin Teorik Konu Başlıkları

- Veri Toplama Yöntem ve Araçları
  - Veri Toplama (Nicel)
    - Anket
    - Ölçek
    - Sınışama Ölçekleri
  - Verilerin Kodlanması ve Analizi
  - Bulguların Yorumlanması
  - Veri Toplama (nitel)
  - Veri Analizi, Bulguların Betimlenmesi ve Yorumlanması
  - Sonuçların Sınırlandırılması ve Analitik Genellemelere Ulaşılması
- Evren ve Örneklem
- Nicel Veri Toplama Yöntem ve Araçları

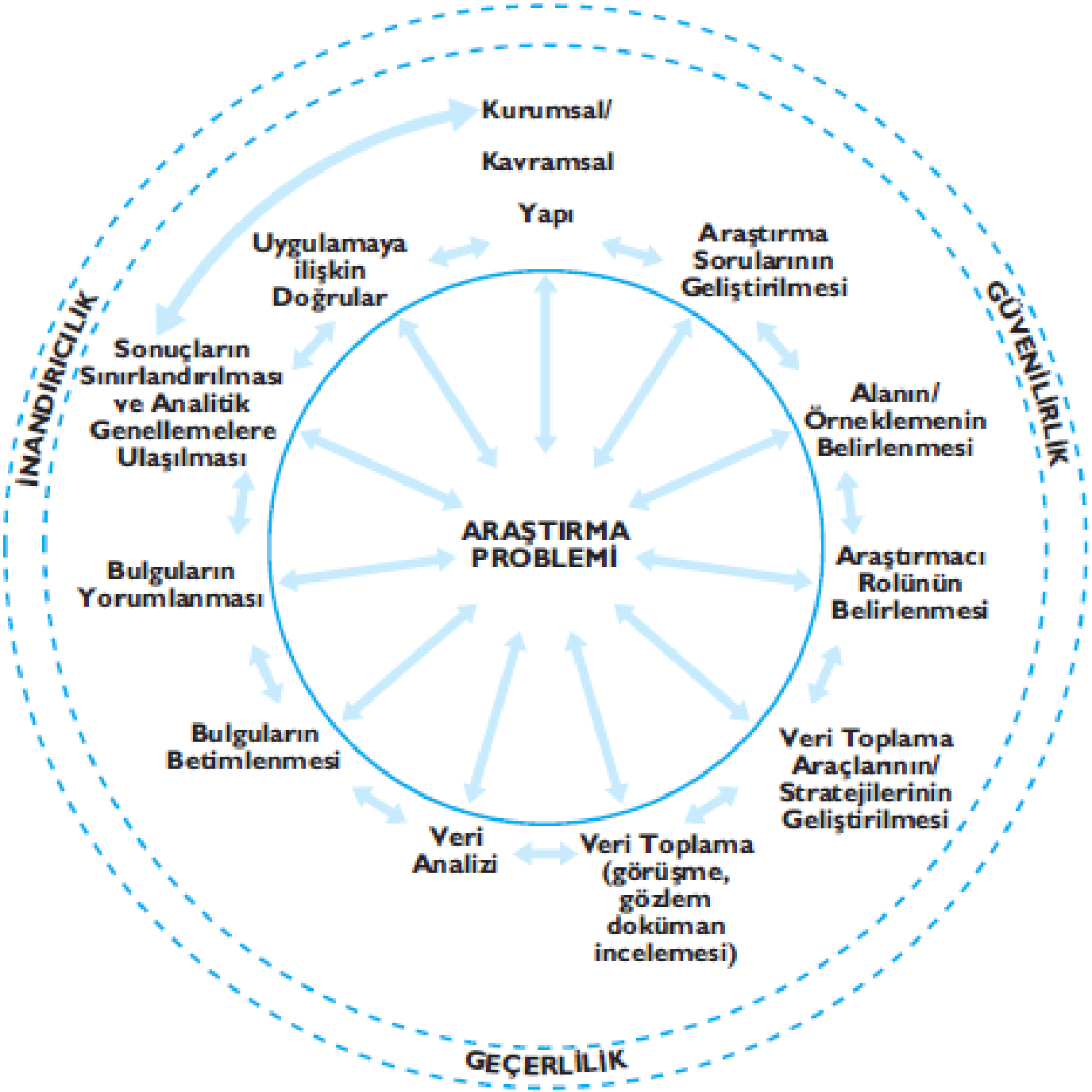
Veri Toplama Yöntem ve Araçları

Araştırmacı araştıracağı konuya uygun olarak araştırma modelini belirledikten sonra verilerini toplayabilmek için uygun veri toplama yöntem ve araçlarını da belirlemelidir. Uygun veri toplama yönteminin belirlenmesi doğru veri toplama ve araştırmanın amacına ulaşabilmesi açısından önemlidir.

Araştırmanın belirlenen hedeşerine ulaşmasında uygun veri toplama yöntem ve araçlarının belirlenmesi önemlidir. Örneğin öğrencilerin bilgisayara karşı tutumlarının hangi düzeyde olduğunu belirlemek isteyen bir araştırmacı ölçek kullanırken, ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin bilişim teknolojileri dersindeki davranışlarını derinlemesine incelemek isteyen bir araştırmacı gözlem yöntemini kullanmaktadır. Veri toplama yöntemleri nicel ve nitel olmak üzere iki başlık altında incelenebilir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Yrd. Doç. Dr. Suat ÇELİK

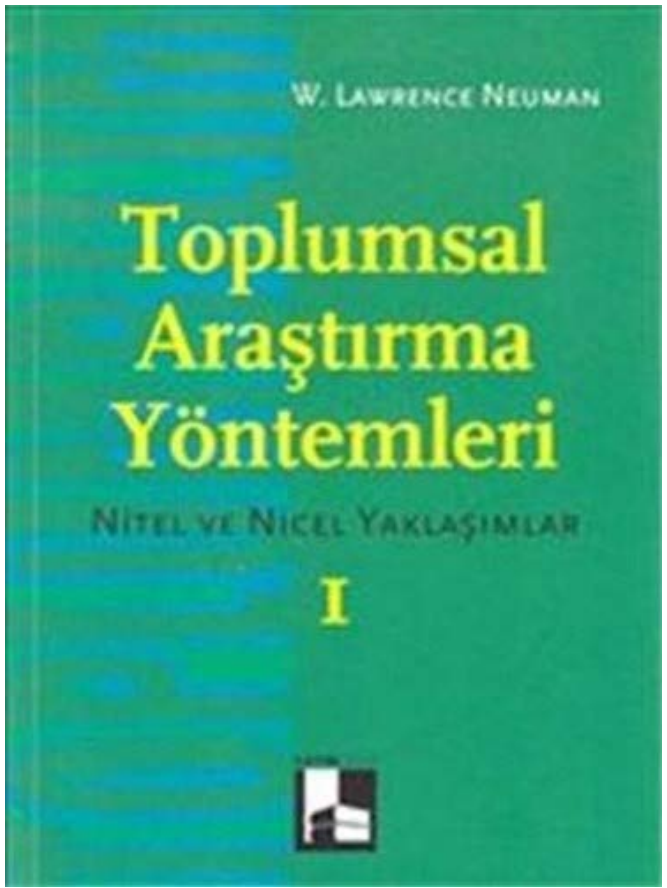

Kurumsal/
Kavramsal
Yapı
Araştırma Sorularının Geliştirilmesi
Alanın/ Örneklemenin Belirlenmesi
Araştırmacı Rolünün Belirlenmesi
Veri Toplama Araçlarının/ Stratejilerinin Geliştirilmesi
Veri Toplama (görüşme, gözlem doküman incelemesi)
Veri Analizi
Bulguların Betimlenmesi
Bulguların Yorumlanması
Sonuçların Sınırlandırılması ve Analitik Genellemelere Ulaşılması
Uygulamaya ilişkin Doğrular
ARAŞTIRMA PROBLEMİ
İNANDIRICILIK
GÜVENİLİRLİK
GEÇERLİLİK

Veri Toplama (Nicel)

Araştırma sorularının yanıtı olabilecek araştırma verilerini, uygun veri toplama araçlarını kullanarak edinme işlemi veri toplama olarak ifade edilebilir. Bir sonuca ulaşmak için gerekli olan ilk bilgi olarak tanımlanan veri bir problemde bilinen, belirtilmiş anlatımlardan bilinmeyeni bulmaya yarayan şey olarak da tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle veri işlenmemiş kanıtlardır. Veriler olgusal ve yargısal veriler olmak üzere ikiye ayrılır. Olgusal veriler kişisel yargılardan bağımsız olarak var olan, herkesin üzerinde anlaşabildiği türden gözlenebilir ölçütleri olan gerçeklerdir. Örneğin cinsiyet, yaş, boy birer olgusal veridir. Olgusal olmayan tüm veriler yargısal verilerdir. Örneğin, başarı, ilgi, tutum birer yargısal veridir. Ayrıca veriler ifade ettikleri değişkenlerin türüne bağlı olarak nitel, nicel, sürekli ya da süreksiz olabilirler.

Aynı zamanda veriler birincil ve ikincil veriler olmak üzere sınıflandırılmaktadır.

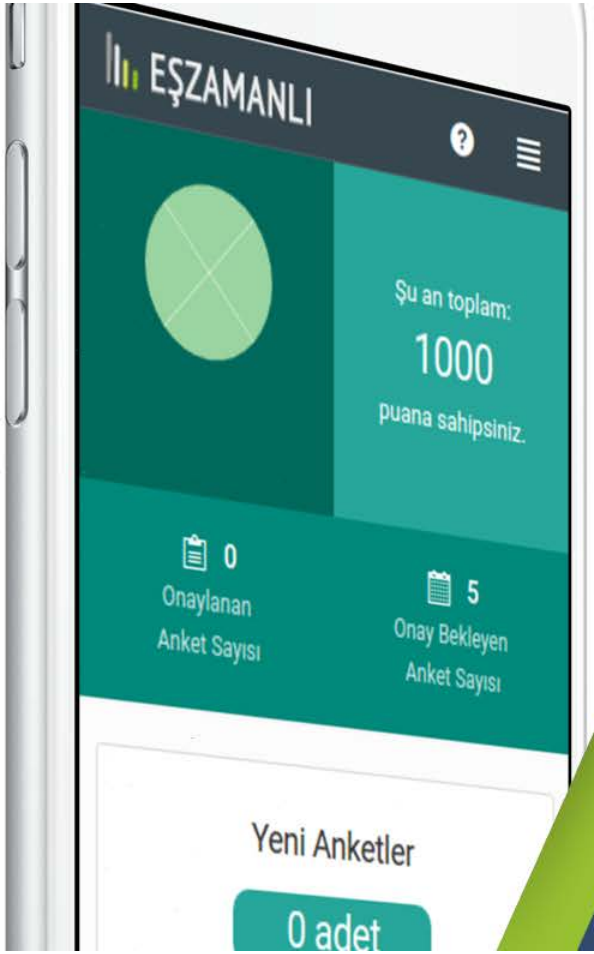
Birincil veriler, araştırmacının çalışması için ihtiyaç duyduğu özgün verileri farklı araçlar kullanarak kendisinin toplaması ile oluşurken, birincil verilerden elde edilen veriler ikincil verileri oluşturur.

Anket

Nicel araştırmalara uygun olarak desenlenen araştırmalarda sıklıkla kullanılan veri toplama yöntem ve araçları anket ve ölçeklerdir.

Akademik, ticari ve resmi amaçlarla sıklıkla kullanılan ve giderek yaygınlık kazanan anket yanıtlandırıcının daha önce belirlenmiş bir sıralamada ve yapıda oluşturulan sorulara karşılık vermesiyle veri elde etme yöntemidir. Anketler araştırmacının araştırma sorularına yanıt bulabileceği veriler elde etmesini sağlar.

EŞZAMANLI

Eşzamanlı Anket Uygulaması Yayınlandı

Başarılı bir anket hazırlayabilmek için belirli bir sürecin izlenmesi gerekmektedir. Bu sürecin aşamaları;

- problemin ifade edilmesi
- katılımcıların seçilmesi
- soru formunun düzenlemesi
- soru formunun geçerliğinin sorgulanması
- anket kapak sayfasının hazırlanması
- anket uygulama
- anket izleme

çalışmalarıdır.

Öncelikle anketin uygulama amacının ve anketle elde edilecek bilginin ortaya konması gerekmektedir. Amacın ortaya konmasından sonra anketi kimlerin yanıtlayacağı belirlenmelidir. Bu aşamadan sonra araştırma için gerekli verilerin toplanmasında kullanılacak anket formunun geliştirilmesi, geliştirilen bu formun geçerliğinin sorgulanması gerekmektedir. Geçerliği sağlanan anket formlarına anketin amacının ve uygulanmasına ilişkin açıklamaların yer aldığı anket kapak sayfası eklenerek, anketler dağıtılmalıdır. Dağıtılan anketlerin geri dönüş oranlarının artırılması ve çalışmaların yolunda gitmesi için izleme çalışmaları yapılması gerekmektedir.

Anketin elden bırakıp alma, postayla, telefonla, e-posta ve internet anket olmak üzere türleri bulunmaktadır. Elden bırakıp alma araştırmaya katılan katılımcılar belli bir bölgede yoğunlaşmış ise kullanılan anket türüdür. Eğer katılımcılar coğrafi olarak büyük bir alana yayılmış ise katılımcılara ulaşmada kullanılan anket türü, postayla ankettir. Telefonun yaygınlaşması, telefon rehberlerinin sınırları belirlenmiş bir evren niteliğinde olması nedeniyle araştırmacının sorularını telefon aracılığıyla yönelttiği ve pazarlamacılar tarafından sıklıkla kullanılan anket türü ise telefonla ankettir. İnternet bağlantısına sahip olan bireylerin sayısının giderek artması nedeniyle sıklıkla kullanılan anket türlerinden birisi de e-posta anketleridir.

E-posta anketlerinin sağladığı yararlar:

- Zamandan tasarruf sağlaması
- Düşük maliyetli olması
- Yanıtlayıcıya İnternete bağlanabildiği her an ankete yanıt verme kolaylığı sağlaması
- Anket formu elimize geçmedi gibi bahanelerin ortadan kalkması
- E-posta sahibi olanların sıklıkla e-postalarını kontrol etmesi nedeniyle anketi gözden kaçırma olasılığının azalması
- Sanal ortamın getirdiği rahatlıkla nesnelliğin artması
- Giden ve gelen e-postalar kaydedilebileceği için anketin ulaştığı toplam katılımcı sayısında hata yapma olasılığının azalması

Yukarıda sıralanan yararlarının yanı sıra e-posta anketlerin bir takım sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bunlar;

- Sadece e-posta hesabı olan katılımcılara uygulanabilir olması
- E-posta hesabı olanların bir bölümünün gerçekten e-posta ve bilgisayar kullanma becerilerinin yeterli olmaması
- Yanıtlayıcının anketi görmeden gelme veya dikkate almama olasılığı

E-posta anketlerinden kişiye özel olmamaları nedeniyle ayrılan ve kullanımı giderek yaygınlaşan bir başka anket türü de İnternet anketleridir. İnternet anketlerinin yarar ve sınırlılıkları e-posta yöntemine benzemektedir.

Bir ankette yer alacak soruların düzenlenmesi ve anketin tasarımı anketin başarısını etkilemektedir. Ankette araştırmanın amacına uygun olarak gerekli olduğu kadar soruya yer verilmelidir. Bazı çalışmalarda araştırmacılar veri toplamaya başlamışken diğer çalışmalarda kullanılabilecek soruların da cevaplarını almak için anketlerinde çok fazla soruya yer vererek yanlış bir işlem yapmış olmaktadırlar. Böyle durumlarda yanıtlayıcı soru sayısını görünce cevaplamaktan vazgeçebilmektedir. Bu nedenle araştırmacı anketinde amacına uygun, gerekli sayıda soru sormalı, sırf soru sayısını görerek yanıtlayıcının ankete cevap vermekten vazgeçmesinin önüne geçmelidir.

Bunun yanı sıra anketteki soruların biçimine ve sırasına da özen gösterilmelidir. Anketlerde farklı türlerde sorulara yer verilmektedir. Bu bağlamda ankette yanıtlayıcıyı tanımlayan demografik sorulara, yanıtlayıcının yaşadığı tecrübe ya da davranışlarıyla ilgili bilgilerin istendiği olgusal sorulara ve yanıtlayıcıların herhangi bir konudaki ilgi, tutum ya da algılarına ilişkin yargısal sorulara yer verilmektedir. Anketlerde yer verilen demografik, olgusal ve yargısal sorular; açık uçlu, liste, kategori, sıralama ve nicelik soru türü olarak sorulabilir. Bu sorulara ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Açık uçlu soru: İnternetteki anketler hakkında ne düşünüyorsunuz?

Liste soru: Aşağıdakileri hangi sıklıkla yaparsınız?
sık-sık bazen hiç
Kitap okuma [ ] [ ] [ ]
Spor yapma [ ] [ ] [ ]
Sinemaya gitme [ ] [ ] [ ]
Televizyon izleme [ ] [ ] [ ]

Kategori soruları: Yaşınız?
[ ] 20-25 [ ] 26-30 [ ] 31-35 [ ] 36-40 [ ] 41-45 [ ] 46-üssü

Sıralama soruları: Aşağıdaki televizyon programlarını izleme sıklığınıza göre (1. 2. 3. şeklinde) sıralayınız?

[ ] Belgesel
[ ] Haberler
[ ] Film
[ ] Dizi film
[ ] Magazin

Nicelik soruları: Kaç yıldır çalışıyorsunuz? Son bir ayda kaç kitap okudunuz? Kaç çocuğunuz var? gibi kategori sorularına dönüştürülebilecek sorular.

Ankette yer alan sorularda bazı noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir. Bunlar:

- Yanıtlayıcının kimliğini ortaya çıkaracak sorulardan kaçınma
- Kapalı uçlu sorulara ilişkin verilebilecek olası yanıtların şıklar halinde verilmesi
- Bir soruda yalnız bir konunun sorulması
- Soruların tüm yanıtlayıcılar tarafından aynı şekilde anlaşılmasını sağlama
- Soruların kısa, anlaşılır ve basit olmasına özen gösterme
- Soruların tutarlı olmasını sağlaması
- Aynı soruda birden fazla olumsuz ifade kullanılmaması
- Varsayıma dayalı soruların sorulmaması
- Karmaşık ve birden fazla anlama gelen sorulardan kaçınılması
- Yönlendirici ifadelerin kullanılmaması

- İstenilen cevabın sınırlarının yanıtlayıcıya açık ve anlaşılır biçimde iletilmesi
- Yanıtlayıcıların bilgi düzeylerinin zorlanmaması
- Sosyal tercihlerin etkisinin göz önüne alınması
- Farklı yerlere kontrol soruları konulması

"Aldığınız sigorta hizmeti karşılığında çok fazla para ödemek zorunda bırakıldığınızı düşünüyor musunuz?" şeklindeki bir anket sorusu, yönlendiren, bireyleri arzuladığınız cevaplara yönlendirecek ipuçları veren bir yapıda olduğu için uygun bir anket sorusu değildir. Benzer şekilde "*hakim bizi dikkatlice dinledi ama mahkemenin sonuçlanması uzun zaman aldı"* biçimindeki bir anket maddesi ise çift taraşı (yaltaklanmayı) ve içerisinde iki ayrı konu barındıran bir madde olduğundan uygun bir anket maddesi değildir.

Anket iyi okunabilir, anlaşılır ve gerekli açıklamaları içermeli, kendi içinde bölümlere ayrılmalı, her bir bölüm içerdiği sorularla bağlantılı olarak adlandırılmalıdır. Oluşturulan bölümler araştırmacının amacına bağlı olarak belli bir mantık sırasında olmalıdır. Anketin ilk soruları yanıtlayıcının anlayabileceği, hoşlanacağı türden sorular olmalıdır. Anketin ilk sorularının yanıtlayıcının anlayabileceği, hoşlanacağı türden sorular olması yanıtlayıcının güdülenmesi artırmaktadır. Bir ankette yer alacak soru sayısı evrenin özelliklerine ve araştırmanın amacına uygun olmalıdır çünkü anketlerin yanıtlandırılma oranlarının en önemli belirleyicilerinden birisi de daha önce belirtildiği gibi anketin uzunluğudur.

Hazırlanan anket formuna anketin adı, araştırmanın amacı, anketin nasıl doldurulacağı, anketin ifade edilen amaç dışında kullanılmayacağı, araştırmacının kimliği gibi bilgilerin yer aldığı yönergenin içinde bulunduğu bir kapak sayfası eklenmelidir. Yönergede anketin nasıl doldurulacağına ilişkin bilgilere yer verilmesi anketin sağlıklı doldurulması için gereklidir. Hazırlanan anket formunun geçerliliği için yani amacına uygun soruları içerip içermediği, sorularının anlaşılıp anlaşılmadığını test etmek için alan ve uzman bilgisine başvurulur. Anketin hizmet ettiği alanda çalışan uzmanlara başvurulması yanı sıra Türk Dili alanında çalışan bir uzmana da başvurulmasında yarar vardır. Böylelikle anket maddelerinin dilbilgisi kurallarına uygun olup olmadığı da uzman gözüyle test edilmiş olur. Uzmanlardan gelen düzeltme ve önerilerden sonra anket formuna son hali verilir.

Son hali verilen anket formu gerçek uygulama öncesi sınanır. Bir başka deyişle pilot uygulama gerçekleştirilir. Pilot uygulama anketin gerçek alanda çalışıp çalışmadığının, işlemeyen soruların, anketin şeklinin yanıtlandırıcı üzerindeki etkisinin, yanıtlayıcıların hangi sorulara yanıt vermekten kaçındıklarının, anketin doldurulma süresinin belirlenmesini sağlar.

Anketlerin pilot uygulamasının araştırmanın örneklemine benzer en az 10 kişiden oluşan bir grup üzerinde gerçekleştirilmesinin yeterli olduğu söylenebilir. Pilot uygulama sonunda varsa ortaya çıkan sorunlar giderilir ve anket gerçek uygulama için hazır hale getirilir. Anketlerin geri dönüş oranları göz önüne alınarak anket formu çoğaltılır ve örneklemdeki birimlere dağıtılarak uygulanır. Anketin uygulanma sürecinin sağlıklı işlemesi ve dağıtılan anketlerin geri dönüş oranlarının artırılması için izleme çalışmaları yapılır.